

SAMUEL HALL.

ناتسناغفا رد هژیو یداصتقا یاه هحاس

کی هلماعم دیدجی تراجت و یداصتقا یارب لاس ۲۰۲۰؟

SAMUEL HALL.

دفتر حرکت AICFO و دفتر سمبول حال از وزارت
تجارت و صنایع کشور جمهوری اسلامی افغانستان به
خاطر همکاری

های بی شائبه و گرانبهایشان در پروسه انجام این تحقیق
صمیمانه تشکری و قدردانی مینمایند.

نیا تکرر رتفد فرط زا میرشنـ AICFO رد هک ی تایرظن و تا عوضوم بتسا هشد ماجنا ل ا د ل ویمس رتفد طسوت و هشد شرافس
تکرر رتفد تی عقوم اب ی طابتر ا چیه و هوب دنسیون ت ایرظن فرصت سا هشد متفرگ ثحب هب اجنیاـ AICFO نیب و ی لم ناکیرش و
درادن اهنا ی للملا

عجرم ریز یرانگ عجرم شور زا هداقتسا اب دیاب شرازگ نیا :دوش هداد

Samuel Hall 2015, "Special Economic Zones in Afghanistan: a New Business Economic Deal for 2020?", commissioned by Harakat-AICFO, Kabul, Afghanistan.

زا ی ضعب ددجم راشتنا و دیلوت زوجم و متشاد قایتشا و مقلاع ناشر اک راشتنا هب تکرر و ل ا د ل ویمس رتفد ار شرازگ نیا یاه شخب
لماک تا مولعم اب هارمه ار دوخت ساوخر د افلا شرازگ نیا زا ی شخب ره ندرک پهاچ ای ی پاک ی ارب مزاجا ذخا روطنم هب . درادیم هئارا
:دیتر فب ریز تیاس هب نات

development@samuelhall.org

نگاهی بر اجرائات و فعالیت ها: از کمک های توسعه ای خارجی گرفته تا سرمایه گذاری مستقیم خارجی؟

"دیروز زرنگ بودم و میخواستم دنیا را تغییر بدهم، اما امروز هوشیار هستم و میخوام خودم را تغییر بدهم."

رومی

محصولات را بالا ببرند و به محصولات افغانستان کمک کنند تا بتوانند در بازار بین المللی رقابت کنند. برای افغانستان ایجاد ساحه های ویژه اقتصادی

میتواند یک سیگنال برای سرمایه گذاران باشد که کشور به توسعه بخش خصوصی متعهد بوده و سطح بالاتری از سرمایه گذاری خارجی را تشویق نماید البته هم راستا با نتیجه گیری از کنفرانس لندن در مورد افغانستان در دسامبر ۲۰۱۴.

یافته های کلیدی

یک فهرست به اساس پاسخ های مصاحبه شوندهگان در مورد سوالات مهم در سه بخش کلیدی ایجاد شده است: محیط تجارتي، زیربناها، و هزینه های تجارتي. این فهرست به اساس یک اوسط ساده و برگرفته شده از پاسخ مصاحبه شوندهگان در مورد شاخصه های زیر تشکیل شده است:

- محیط تجارتي: امنیت، اداره و اجرائات مالیات، قوانین و مقررات نیروی کار و تجارت، ثبت و راجستر تجارتي، استانداردهای ملی و شروع یک تجارت و کسب و کار؛
- زیربناها: برق، زمین و قبالة زمین، آب و سیستم فاضلاب، امنیت سایت (ساحه)، سرک قیر در داخل و خارج از سایت (ساحه)، مدیریت موقعیت؛
- هزینه: هزینه نیروی بشري، هزینه اجرائات، هزینه واردات اجناس و خدمات؛

در نتیجه این تجزیه و تحلیل ولایات مزار شریف، کابل و هرات به عنوان ولایات پیشرو در توسعه یک ساحه اقتصادی ویژه تعیین شده اند، و به تعقیب آن ولایات ننگرهار، کندز، پکتیا و کندهار توجه کمتری را در این بخش به خود جلب کردند. با این وجود پکتیا و گردیز در بخش شاخصه های عددی قابل توجه بودند اما در مقابل در بخش امنیت و کمبود توسعه صنعتی که در مشخصات منطقه ای آنها درج شده است نیز باید در نظر گرفته شوند.

اهداف و پیش زمینه

به خاطر کمک به دولت افغانستان (وزارت تجارت و صنایع) و شریکان آنها در تقویت بخشیدن به برنامه ها و طرح های اشتغال زایی و توسعه اقتصادی، این تحقیق و گزارش در زمینه اقتصادی در مورد ساحه های ویژه اقتصادی در بلخ، ننگرهار، پکتیا، کندز، کندهار و هرات. ساحه های اقتصادی ویژه عبارت از مناطق جغرافیایی داخل یک کشور میباشد، اکثراً شهرها، که متمرکز میباشد بالای ضرورت های زیربنایی برای کسب و کار و تجارت، تشکیل گروهی از عرضه کنندگان، توزیع کنندگان، و بازار کالا و مارکت برای صنایع؛ که اغلباً از لحاظ قوانین و مقررات تجارتي لیبرال تر میباشد و تعرفه کمتر و پایین تر نسبت به نقاط دیگر کشور برای جذب سرمایه گذاران داخلی و بین المللی دارند. چنین ساحه هایی در کشورهای هند، چین، و سنگاپور وجود دارد که در

رسیدن به اهداف شان بسیار موفق میباشد. **افغانستان با کاهش درآمد سالانه کشور مواجه میباشد، که به خاطر سطح بالای بیکاری، عدم استحکام و ثبات سیاسی، و از دست دادن منبع کلیدی تقاضا با خروج جوامع بین المللی میباشد.**

افغانستان از داشتن زیربنای ضعیف مخصوصاً در بخش ترانسپورت و انرژی رنج میبرد. این خدمات بخش های جداناپذیر از دنیای تجارت بوده و مواد اولیه برای تولید محصولات و شبکه ها برای رساندن محصولات به بازار کار را ارائه مینماید. به طور مشخص، عدم برخورداری از نیروی برق کافی یکی از عمده ترین موانع پیشرفت بیان شده است. با تمرکز صنعت و محل مورد نیاز برای عرضه نیروی برق قابل اطمینان در یک منطقه، یک ساحه اقتصادی ویژه میتواند با استفاده از یک روش این مشکل را کاهش دهد. به همین ترتیب محصولات افغانستان به دلیل سطح بالای هزینه نیروی کار و سطح پایین استاندارد محصولات نمیتوانند در بازارهای بین المللی چه در مناطق نزدیک و چه دور رقابت نمایند. ساحه های اقتصادی ویژه میتوانند هزینه های تولید را کاهش داده و استاندارد

موجود در تولیدات افغانستان (در مقایسه با تولیدات پاکستان) ما میتوانیم بگوییم که ساحه های اقتصادی ویژه باید بالای تجارت محصولات کشاورزی متمرکز باشد و پرمفعت ترین بخش های این زنجیره را مشمول بسازد (مثلاً: بسته بندی کردن، بازاریابی و غیره)؛ مثل:

- به اساس مقیاس های بانگ جهانی و با درنظرداشت یک وضعیت بدتر، تجارت محصولات کشاورزی یکی از کلیدی ترین بخش هایی است که فرصت های شغلی را ارائه مینماید؛
- افغانستان هنوز هم از رقابت و بهره بری در بخش تجارت محصولات کشاورزی رنج میبرد و در زنجیره تجارت محصولات کشاورزی پیشرفت بسیار اندکی کرده است.
- دیگر بخش های فرهنگی افغانستان به شدت از کاهش کمک های خارجی رنج میبرند (ساختمانی، خدمات و ترانسپورت)؛
- در اخیر، با اینکه صنایع استخراجی از ظرفیت بالایی برای پیشرفت اقتصاد افغانستان دارند، ولی این توسعه هنوز هم با توسط بسیاری از هشدارها و عدم قطعیت و ثبات مواجه است. با داشتن یک نگرش بلندمدت، ادغام صنایع استخراجی در ساحه های اقتصادی ویژه باید در استراتژی اقتصادی در اولویت باشد.

پیشنهادات برای مستفیدین

پیشنهادات به اساس اداراتی که توانایی و ظرفیت آوردن تغییر را دارند تقسیم شده است. به طور کلی مسئولیت و ساختار توسعه ساحه های اقتصادی ویژه در افغانستان به دوش دولت افغانستان و به ویژه بالای وزارت تجارت و صنایع میباشد.

دولت: در پروگرام ساحه های اقتصادی ویژه اکثراً گفته میشود هر قدر که دولت کمتر با فعالیت های بخش های خصوصی درگیر باشد بهتر خواهد بود. به هر حال گفته میشود که نقش نظارتی دولت افغانستان نقشی است که توسط هیچ شخص دیگری صورت گرفته نمیتواند. که این موضوع در یک محدوده و زمینه ملی و منطقه ای بیشتر به واقعیت تبدیل شده و به وقوع می پیوندد.

۱. ایجاد یک چارچوب قانونی جامع برای اقتصادی کلی: زمان صرف شده برای ایجاد این قانون به صورت مستقیم

یک چنین موانعی در سر راه توسعه تجارتی در این مناطق بسیار مهم بوده و باعث میشود تا این مناطق برای ایجاد ساحه اقتصادی ویژه مناسب جلوه ندهند. مقایسه این مناطق باید به صورت کلی بوده و همه بخش ها را مانند بخش فنی و دیگر بخش هایی که در مشخصات منطقه ای آنها درج شده است را در نظر گرفته و بعد از آن مقایسه کلی میان این مناطق صورت گیرد. دولت افغانستان به خاطر ایجاد و کنترل یک ساحه اقتصادی ویژه به اندازه کافی بودجه ندارد. با این وجود، یک ساحه اقتصادی ویژه خصوصی در افغانستان موفق بوده نمیتواند. ضرورت های زیربنایی بسیار بالا بوده و نمیتوانیم از بخش خصوصی این توقع را داشته باشیم که همه این ضرورت ها را در نظر گرفته و برطرف سازد. در نتیجه سی سال سیستم سوسیالیسم از دولت انتظار می رود تا خدمات تجارتی را ارائه نماید. مهمتر از همه، یک نگرش کلی بی اعتمادی در خارجی ها وجود دارد. از همین لحاظ، پیشنهادات زیر باید در اولویت قرار بگیرند:

- شراکت خصوصی دولتی برای ایجاد یک ساحه اقتصادی ویژه در افغانستان از همه بهتر و باثبات تر میباشد، به شمول دولت (شهرداری ها، نمایندگی ها و ادارات دولتی) و ادارات خصوصی که از طرف کمک کنندگان بین المللی و شریکان خصوصی سرمایه کافی برای آغاز سرمایه گذاری شان داشته باشند؛
- شراکت خصوصی دولتی میتواند شامل ترتیبات به اشتراک گذاری سهام باشد، که در آن به شرکت ها مجوز بلندمدت ارائه شده، اما زمانی خریداری کرده میتوانند که اجرائشان در سطح رضایت بخش باشد؛
- نکته، یک مدل شراکت خصوصی دولتی باید توسط قوه مقننه تصویب شود که در آن مسئولیت های خصوصی و دولتی به وضاحت بیان با شکست استندرها در مقابل هردو بیان شده باشد که نظارت و ارزیابی در یک چوکات و چارچوب خاص ساخته شده باشد.
- ساحه های اقتصادی ویژه معمولاً بالای بخش های مشخص تمرکز میکنند. در این سه منطقه که برای ایجاد ساحه های اقتصادی ویژه تشخیص داده شده اند، مصاحبه شوندگان گفته اند که صنایع استخراجی و ساختمانی بیشترین سطح ظرفیت برای توسعه را دارند. به هر حال، با درنظرداشت اولویت های ملی اقتصاد افغانستان و رقابت

حمایت و پشتیبانی خویش از تجارت های خصوصی خارج از اقتصاد ادامه دهد. اصلاحات گسترده اقتصادی باید به تولید یک منبع عرضه مواد اولیه و یک پایه تولید متوسط دهد تا بتواند در تولیدات در داخل ظرفیت ساحه های اقتصادی کمک کند.

۵. مباحثات آزاد با شریکان منطقه ای در مورد "ساحه های اقتصادی مشترک" (در ایران، پاکستان، تاجیکستان و غیره): شباهت های زبانی، مذهبی و فرهنگی میان اقوام رابطه میان آنها را قویتر ساخته و باعث تقویت ثبات سیاسی و تجارت اقتصادی نیز میشود.

دو نر: در قدم اول باید اطمینان حاصل شود که برنامه ریزی ساحوی با گرایشات استراتژیکی علایق دو نر در یک راستا میباشد. با به یاد داشتن این موارد دو نر میتواند:

۱. مشاوره و مشورت را با متخصصین، دولت های مناطق میزبان، و دیگر مستفیدین را تسهیل بسازد که ممکن است برنامه ریزی ساحوی نیز کمک نماید: دو نرها باید از طریق شبکه هایشان یک سری مشاورین را برای توسعه برنامه های ساحوی در افغانستان تسهیل بسازند. دو نرها میتوانند از طریق شبکه های خود با کارشناسان صنعتی، پالیسی سازان، مشاورین از نهادهای نظارتی مناطق اقتصادی کشورهای دیگر، و توسعه دهندگان خصوصی مناطق در ارتباط شده و آنها را به اینجا بیاورند تا با هم در زیر یک سقف در مورد برنامه های ساحوی در افغانستان صحبت کنند.

۲. ایجاد شبکه ها با سرمایه گذاران بالقوه در کشورهای دیگر: برای ساحه های اقتصادی، دو نرهای خارجی میتوانند با سرمایه گذاران بالقوه در برنامه های ساحوی طرح ریزی شده ارتباط برقرار کنند. ترتیب و تنظیم ورکشاپ ها و کنفرانس ها با اجندای درخواست ضروریات از سرمایه گذاران بالقوه ما را در تشکیل استراتژی ساحه های اقتصادی ویژه به سمت تسهیل این سرمایه گذاران کمک خواهد کرد. که این موضوع خود ما را به سمت تولید یک برآورد از سرمایه گذاریهای داخلی و خارجی در کشور خواهد کشاند.

۳. تسهیل مطالعات امکانات به صورت جامع در راستای ایجاد ساحه های اقتصادی در مناطقی که توسط تحقیق تعیین شده است: در این تحقیق هدف ما برای ایجاد ساحه های اقتصادی کوچکتر شده و ما تنها در ۳ منطقه از جمله ۷ منطقه ای که سروی کرده ایم برنامه های ساحوی خواهیم داشت در کابل، هرات و مزار شریف (اگر همینطور

متناسب است با شکست و از دست دادنی که توسط شرکت های خصوصی و دولتی ایجاد شده است.

۲. ایجاد یک دیدگاه برای ساحه های اقتصادی ویژه تحت یک سیاست و پالیسی اقتصادی گسترده تر و وسیع تر، به همراه برنامه های خاص برای توسعه اجندا و شکست استندرها در یک افق و محدوده زمانی. در جریان ورکشاپی که در ۲۶ می سال ۲۰۱۵ از طرف وزارت صنایع و تجارت برگزار شده بود؛ نمایندگان اداره های دولتی اداره های بین المللی و اداره های خصوصی پیشنهادت زیر را ارائه کردند:

- **نقشه برداری و اولویت بندی:** نیروی کاری موجود و فعلی که تحت حمایت وزارت تجارت و صنایع بالای توسعه ساحه های اقتصادی ویژه کار میکنند باید دستاوردها و پیشنهادت ذکر شده در این گزارش را در نظر گرفته و با دیگر مشارکین (اتاق های تجارت، حرکت، اداره های خصوصی، بانک جهانی، دیگر ادارات بین المللی و ملی)، تا بتوانند یک طرحی را برای ارائه به رئیس جمهور افغانستان تشخیص بدهند.
- **آزمایش مقدماتی و تطبیق:** دو آزمون مقدماتی برای امتحان ظرفیت و رابطه ساحه های ویژه اقتصادی در افغانستان به اساس مطالعات دقیق امکانات اقتصادی طرح و دیزاین شده است.
- **نظارت و آموزش:** پروگرام ساحه های اقتصادی ویژه مانند هر پروگرام دیگری به شکست و موفقیت مواجه میشود که معمولاً به صورت مفعولی سنجش میشود. تعیین استندردهای شکست به همراه افق های زمانی خاص راه را برای نظارت منظم ساحه ها و بررسی منظم پالیسی و سیاست تسهیل خواهد کرد.

۳. شروع مباحثات با کشورهای همسایه و کشورهای که با آنها موافقتنامه های تجاری دارید به خاطر تشخیص فرصت ها و تدارکات برای ساحه های اقتصادی ویژه افغانستان. ساحه های اقتصادی که از سیستم تجارت آزاد برخوردارند اغلباً پیامدهایی برای تجارت در دیگر کشورها نیز دارند که ممکن است انحرافی باشد: به خاطر اطلاع شرکای پیشین تجاری به آنها یک فرصت داده خواهد شد تا بتوانند افکار تجاری خویش را بیان نمایند تا به این ترتیب بتوانیم تراز و تعادل تجاری را حفظ نماییم.

۴. حمایت و پشتیبانی از توسعه اداره های شخصی در ساحه های اقتصادی ویژه و صنایع اولیه: دولت باید به

در اخیر، شایان ذکر است که بگویم بالقوه بودن و قابلیت ایجاد و توسعه ساحه های اقتصادی ویژه در افغانستان وجوه داشته و واقعی میباشد.

موقعیت ها: تمام مستفیدین از دولت تا دونرها، از حرکت تا اداره های خصوصی باید با هم صحبت کرده و بر سر نقشه عملیاتی افتتاح ساحه های اقتصادی ویژه در افغانستان در شهرهای کابل، هرات و مزار شریف به توافق برسند. در این بخش، ممکن است بخش ها و استراتژی ها با هم متفاوت باشند اما تا زمانیکه یک اراده سیاسی عملگرایانه برای ذخیره کردن چنین تغییراتی اقتصادی وجود دارد؛ ساحه های اقتصادی ویژه در افغانستان موفق خواهند شد.

بخش هایی که در اولویت قرار دارند: این گزارش به صورت خیلی واضح و محتاطانه تمرکز بالای تجارت محصولات کشاورزی را پیشنهاد میکند با در نظر داشت موضوعات زیر: (۱) بی ثباتی وضعیت امنیتی فعلی، (۲) عدم قاطعیت در بالقوه بودن و اجندای توسعه در بخش معادن که تعهد شده بود، و همچنین ظرفیت قابل توجهی را در بخش تولیدات، نساجی، ساخت و ساز، ترانسپورت، و در این اواخر خدمات تصدیق میکند. اما در حال حاضر ما توجه خاصی به طرح های متمرکز بر نیروی بشری و درآمدزا و در کنار آن به مهم ترین و متعهدترین بخش اقتصادی افغانستان که زراعت و کشاورزی میباشد، داریم.

نقش ساحه های اقتصادی ویژه برای امروز و فردا (آینده): تبدیل بخش ضعیف و کم بهره زراعت به یک بخش باثبات و متمرکز تجارت محصولات کشاورزی نیازمند سرمایه گذاری های بین المللی و افغانی در بخش جدید و پرتنتر زنجیره ارزشها میباشد: در قدم اول میتوانیم بادام و بادانجان رومی را تولید کرده و به کشورهای همسایه صادر کنیم، دیگر اینکه بیشتر بخش های متمرکز را در زنجیره ارزشها توسعه دهیم (ترانسپورت، بسته بندی، بازاریابی و غیره). ساحه های اقتصادی ویژه با ارائه موارد زیر میتواند ما را در این بخش کمک کند: (۱) زیربنای بهتر، (۲) مقدور ساختن محیط کسب و کار و تجارت (استفاده از زمین، حقوق اموال شخصی)، (۳) اقدامات نظارتی و مالی انعطاف پذیر، (۴) نیروی کار بامهارت و تا حدودی بامهارت.

فرصت های دیگر: در اخیر باید اظهار داشت که توجه کمتر نسبت به بعضی از موقعیت ها (کندهار) و یا بخش (صنایع استخراجی) پتانسیل یا ظرفیت بکر و کمی که دارند هنوز هم ما را در امیدواری قرار میدهند: به طور مثال: مجوز امنیتی و با تشکر از فرودگاه (میدان هوایی) بین المللی آنها، کندهار میتواند یک مرکز تجاری در آسیای

پیش برویم ممکن است مطالعات امکان سنجی جلال آباد را نیز در برگیرد). مطالعه باید شامل موارد زیر باشد:

a. یک روند مشورتی با مستفیدین کلیدی برای کشف و پیدا کردن فرصت های دستیابی به هزینه های منابع مالی به صورت مستقیم.

b. یک تجزیه و تحلیل نقشه ای از زنجیره ارزش ها و عرضه زنجیره ها به مناطق کلیدی مانند پارک های صنعتی و دیگر مراکز تجاری که با نقشه در ارتباط میباشدند.

c. تجزیه و تحلیل بالقوه از مارکت ها و بازارهای کلیدی برای ساحه های اقتصادی در هر منطقه.

حرکت: نقش حرکت این است که مطالعات، معلومات و پیشنهادات عملی خویش را به دولت افغانستان ارائه نماید. به اساس مطالعات تحقیقاتی حرکت باید روی ۳ پروگرام کار کند تا بتواند ساحه های اقتصادی ویژه را در افغانستان راه اندازی کند.

۱. پروگرام مشاوره ای: ارائه ورکشاپ در مورد یافته های این تحقیق و نمودار راه به سمت ساحه های اقتصادی: اولین کاری که باید انجام دهیم این است که مستفیدین ملی را در پالیسی ساحه های اقتصادی ویژه اضافه کنیم تا در مورد دستاوردها و یافته های این مطالعه تحقیقاتی صحبت کرده و یک تعداد فعالیت هایی را روی کار بگیریم تا بتوانیم یک پالیسی دفاعی ساحوی برای افغانستان تولید کنیم.

۲. برنامه قانون: توانبخشی ایجاد یک چارچوب نهادی و قانونی جامع در افغانستان: زمانیکه برنامه مشاوره ای در جریان است، شما همزمان با آن میتوانید قانون های خود را نوشته کرده و هرچه زودتر آن را به پارلمان معرفی کنید زمانیکه یک اجماعی از شرکا در آنجا موجود باشد. برنامه قانون تمام انگیزه های پولی و عملیاتی را در نظر خواهد گرفت که میتوانیم برای جذب سرمایه گذاریها در منطقه ارائه نماییم. همچنین بالای ساختار نهادی تنظیم و نگهداری مناطق مبلغی را سرمایه گذاری خواهد کرد.

۳. برنامه زیربنایی: حمایت و توانبخشی ایجاد سریع زیربنای کافی. در میان تمام برنامه ها این برنامه یکی از مهم ترین برنامه های میباشد. یکی از برنامه هایی که به بیشتری مقدار زمان و پول احتیاج دارد. در حال حاضر یکی از جدی ترین کمبودی ها کمبود زیربناها میباشد که باعث به عقب رانده شدن سرمایه گذاری های تولیدی در افغانستان میشود.

مرحله بعدی چیست؟

خودمختاری و استقلالیت برساند: از کمک های توسعه ای خارجی گرفته تا سرمایه گذاری های مستقیم داخلی و خارجی.

مرکزی باشد مثلاً میان دهلی، استانبول، و دوی؛ به همین ترتیب صنایع استخراجی در درازمدت از یکی از متعهدترین فرصت های توسعه ای اجتماعی اقتصادی برای افغانستان نمایندگی خواهد کرد. در اخیر، این گزارش طوری که در بخش پیشنهادات برای دولت ذکر شده است برای ارتقاء و توسعه یک گفتگوی عملی با دیگر شرکای منطقه ای (مثل ایران، پاکستان و تاجیکستان) برای ایجاد ساحه های اقتصادی ویژه دادخواهی و طرفداری میکند.

نقشه برداری: به تمام این دلایل، این گزارش شدیداً به این عقیده است که ساحه های اقتصادی ویژه باید در کنار دیگر بخش های سیاسی، اقتصادی و ابزار نظارتی در اولویت باشد تا موقعیت خود را از نیازمندی اقتصادی به